

УДК 339.9:331

ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

О. Р. Дідик

студентка 3 курсу, група МЕ-31, навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Науковий керівник – к.е.н., доцент А. Й. Жемба

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

Статтю присвячено дослідженню міжнародних міграційних процесів під впливом глобалізації, встановленню факторів міжнародної трудової міграції, визначенню організаційних та економічних механізмів регулювання міжнародної трудової міграції на національному та наднаціональному рівнях.

Ключові слова: міжнародна трудова міграція, міграційна політика, глобалізація, міграційні потоки.

Статья посвящена исследованию международных миграционных процессов под влиянием глобализации, установлению факторов международной трудовой миграции, определению организационных и экономических механизмов регулирования международной трудовой миграции на национальном и наднациональном уровнях.

Ключевые слова: международная трудовая миграция, миграционная политика, глобализация, миграционные потоки.

The article is devoted to the study of international migration processes under the influence of globalization, the establishment of factors of international labor migration, the definition of organizational and economic mechanisms for regulating international labor migration at the national and supranational levels.

Keywords: international labor migration, migration policy, globalization, migration flows.

Міжнародна трудова міграція стає важливим чинником соціально-економічного розвитку і цивілізаційного процесу, неоднозначно впливаючи на економіку країн. Це пов'язано, з одного боку, із захистом національного ринку праці від стихійного потоку трудових мігрантів, що накладає фінансовий тягар на приймаючу державу і загострює проблему зайнятості, а з іншого боку – через масовий характер трудової еміграції, із втратою більш мобільної і прогресивної частини трудових ресурсів, скороченням інтелектуального та працеспроможного потенціалу нації. Тому актуалізується питання удосконалення сучасної моделі регулювання міжнародної трудової міграції для максимізації позитивних та нейтралізації негативних наслідків цього явища.

Дослідження актуальних питань міжнародної міграції проведено такими зарубіжними вченими, як Аранго Дж., Босвелл К., Вейнстейн Е., Вільямсон Дж., Дагман К, Коен Дж., Куочі А., Мартін П., Міллер М., Пішке Дж., Равенштейн Е., Скелдон Р., Слотер М., Тейлор Дж., Тодаро М., Філіпс К., Фридман Р., Хансон Д., Хант Д., Харіс Дж. Р., Хаттон Т., Хьюго Дж., Чізвік Б. та ін. Вагомий внесок у дослідження міжнародної міграції зробили вітчизняні вчені і науковці: Борщеський В. В., Вавришук Н. Г., Гайдуцький А., Грабинський І. М., Грущинська Н. М., Івахнюк І. В., Іноземцев В. Л., Мокій А. І., Малиновська О. А., Михайловська О. В., Ольшевська І. П., Присяжнюк Ю. І., П'ятковська О. Р., Ступницький О. І., Філіпенко А. С., Якубовський С. О. та ін. Різні аспекти ролі грошових переказів мігрантів,

зокрема їх впливу на економіку країн, знаходять відображення у дослідженнях зарубіжних авторів таких, як Борхас Дж., Буч Б.М., Дрінквотер С., Скеддон Р., Молодікова І., Роджерс А. та ін. Аналізу процесів розвитку міжнародного ринку праці присвячено наукові розробки Р. Білсбороу, Х. Кларка, Е. Лібанової, А. Поручника, М. Піоре, А. Порта, Дж. Харіса та ін. Незважаючи на значну кількість наукових публікацій, необхідно уточнити механізми та чинники впливу міжнародної міграції робочої сили на економіку країн.

Метою статті є поглиблення теоретичних засад дослідження міжнародних міграційних процесів на основі узагальнення основних чинників, що впливають на масштаби, напрям та особливості міжнародної міграції робочої сили, і визначення зовнішніх економічних ефектів міжнародної трудової міграції за умов глобалізації світової економіки.

Внаслідок масштабності міжнародної трудової міграції виникає потреба у захисті національних інтересів держав світу. Глобалізація світової економіки полегшує міжнародну економічну інтеграцію, сприяє реформуванню інституціональної складової, що активізує переміщення робочої сили у світі. При цьому проблеми різних держав уніфікуються, а їх рішення вимагає вироблення відповідних методів та інструментів регулювання міжнародної трудової міграції.

Поняття «регулювання міжнародної трудової міграції» охоплює регулювання процесів міждержавного переміщення осіб з метою працевлаштування і вирішує питання щодо нечіткого окреслення правовідносин, які виникають у зв'язку з переміщенням, працевлаштуванням та перебуванням за кордоном як самих трудових мігрантів, так і членів їх сімей; наявності низки передумов та деструктивних наслідків цього переміщення; структурних диспропорцій та деформацій обсягів, вікового, статевого, кваліфікаційного складу вітчизняного ринку праці [1, С. 491].

Функції органів з питань міжнародної трудової міграції (МТМ) суттєво відрізняються, оскільки в одних країнах їх повноваження визначаються в межах одного питання, тоді як в інших охоплюють цілий спектр обов'язків.

Таким чином в країнах діє така система органів з питань міграції, в тому числі і регулювання міжнародної трудової міграції:

1. З питань міграції (у Фінляндії, Греції, Норвегії, Іспанії – це управління у справах іноземців; у Італії, Словаччині – міграційне бюро; у Литві та Бельгії – міграційні департаменти).

2. З питань міграції та набуття громадянства країни (Бюро громадянства та міграції (Латвія), Бюро імміграції та національності (Угорщина), Департамент міграції та цивільної реєстрації (Кіпр), Служба з міграції та натуралізації (Нідерланди, Словенія).

3. З питань міграції та надання притулку (Департамент з питань міграційної політики та надання притулку (Чеська Республіка), Федеральне бюро з питань міграції та у справах біженців (Німеччина)).

4. З питань прикордонного контролю та по роботі з іноземцями (Департамент імміграційної політики та прикордонного контролю (Австрія), Служба по роботі з іноземцями та прикордонного контролю (Португалія)).

5. З питань репатріації та по роботі з біженцями (Бюро з питань репатріації та іноземців (Польща), Департамент у справах громадянства та біженців (Мальта)) [4].

Механізм регулювання міжнародною міграцією, включає в себе ряд методів, інструментів, засобів, принципів і важелів, за допомогою яких відбувається регулювання переміщення трудових ресурсів на всіх його рівнях [5, С. 75].

Основними методами регулювання МТМ є адміністративно-правові, економічні та оперативні. Проведений аналіз теоретичних джерел показав, що комплекс методів регулювання доволі великий, і здійснює як прямий, так і непрямий вплив на міжнародну трудову міграцію та національну економіку в цілому.

Після запровадження демократичних свобод та впровадження безвізового режиму

трансгранична мобільність населення України стрімко зростала передовсім за рахунок перетинів західного кордону. У 2014 р., тобто ще до анексії Криму та початку конфлікту на Сході України, вперше чисельність поїздок українців до Польщі перевищила кількість виїздів до Росії, яка традиційно найбільше відвідувалася громадянами України і з якою зберігався безвізовий режим. З початком конфлікту відбулося загальне зменшення кількості поїздок за кордон, передовсім за рахунок виїздів до Росії: у 2016 р. їх було майже на третину менше, ніж у 2015 р. Водночас, кількість виїздів українців до країн Євросоюзу продовжувала зростати – 10,5 млн в 2016 р., 12,5 млн – в 2017 р. Постійно зростає чисельність українців, які проживають на території ЄС. У 2015 р. їх нараховувалось 905,2 тис. Вони становили понад 6% іноземців із третіх країн на території Євросоюзу. Найбільше українців проживали в Італії (238 тис.), Польщі (336 тис.), Німеччині (112 тис.), Чеській Республіці (113 тис.) та Іспанії (84 тис.) [2]. Основні країни призначення працівників-мігрантів: Польща, Російська Федерація, Чеська Республіка та Італія. На них припадає близько 80% загальних потоків короткострокових та довгострокових трудових мігрантів з України.

Сфери зайнятості українських працівників за кордоном – це будівництво (чоловіки) і праця в домашніх господарствах (жінки), а також сфера послуг та сільське господарство (рис. 1).

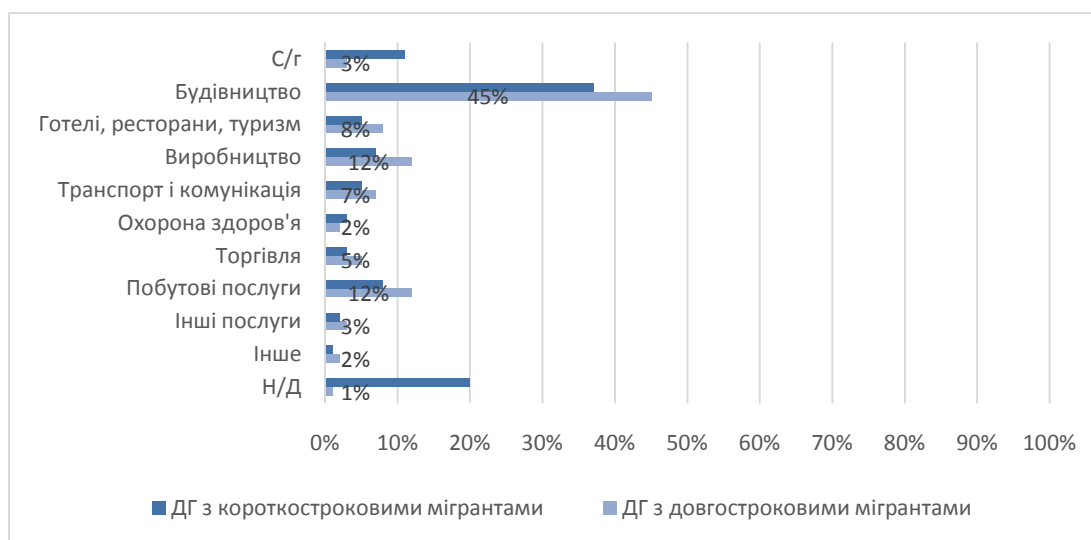

Рис. 1. Сфери зайнятості українських трудових мігрантів за кордоном [3]

- Країни, що приймають робочу силу, отримують при цьому такі переваги:
- внаслідок зменшення витрат виробництва підвищується конкурентоспроможність товарів, які виробляються країною, що пов'язано з більш низькою вартістю іноземної робочої сили;
  - іноземні робітники, створюючи додатковий попит на товари та послуги, стимулюють зростання виробництва і додаткову зайнятість у країні перебування;
  - при імпорті кваліфікованої робочої сили країна, що її приймає, економить на витратах на освіту та професійну підготовку;
  - іноземні робітники часто розглядаються як певний амортизатор у випадку кризи та безробіття;
  - іноземні робітники не забезпечуються пенсіями і не враховуються при реалізації різного роду соціальних програм.

Міжнародна міграція населення відіграє важливу роль у демографічному розвитку окремих країн і регіонів. У результаті міграційних потоків цілий ряд промислово розвинених країн знівелювали спад приросту населення, насамперед це стосується країн Західної Європи.

Необхідно також зазначити, що економіка цілого ряду промислово розвинених держав була створена за рахунок масового залучення робочої сили ззовні. Практично стовідсотковий внесок у створення та розвиток економіки таких країн, як Канада, Австралія, Нова Зеландія, Ізраїль зробили іммігранти. Ними зроблено значний внесок і в розвиток економіки США, ПАР, Аргентини та інших країн.

Найбільш вагомими чинниками, які впливають на прийняття рішення про роботу за кордоном, представлено на рис. 2.

Рис. 2. Найбільш вагомими чинниками, що впливають на прийняття рішення про роботу за кордоном [3]

Сучасні міграційні процеси в Україні сформувалися під впливом соціально-економічного розвитку та геополітичних трансформацій останніх десятиліть. Найбільш масштабними міграційними потоками є зовнішня трудова міграція, рух внутрішньо переміщених осіб та вимушена міграція за межі країни з регіонів бойових дій. Міграція є важливим чинником демографічного розвитку України, сприяючи перерозподілу населення між регіонами. Крім того, перекази мігрантів є важливим джерелом валютних надходжень.

Держава має впливати на зовнішню міграцію опосередковано, тобто регулювати через низку показників, таких як рівень заробітної плати, попит на робочу силу, індекс споживчих цін. Державна міграційна політика, забезпечуючи дотримання міжнародних стандартів регулювання міграційних потоків та враховуючи як інтереси держави, так і зовнішніх мігрантів, сприяє вирішенню демографічних дисбалансів, розвитку ринку праці і допомагає у формуванні позитивного іміджу на міжнародній арені. Відсутність узгодженої політики, яка б задіяла всі сфери впливу трудової міграції, породжує подальші дисбаланси, посилює соціально-економічні проблеми та збільшує нелегальну міграцію.

1. Гуменюк Ю. П., Гоголь Г. П. Теоретичні аспекти дослідження впливу міжнародної міграції робочої сили на розвиток економічної системи. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2009. Вип. 657. С. 484–497.
2. Міграційний рух населення. *Державна служба статистики України*. 2017. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.01.2018).
3. Міграція як чинник розвитку в Україні. К. : MOM, 2016. URL: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf (дата звернення: 12.10.2018).
4. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on a Community immigration policy (COM/2018/0757 final). URL: <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?jsessionid=GqMmTzqdMhv3gnrNc6TqkphJTf18pKygl3LQFwJDbLvp> (дата звернення: 12.10.2018).
5. Koikkalainen S. Free Movement in Europe: Past and Present. URL: <http://www.migrationpolicy.org/article/free-movement-europe-past-and-present> (дата звернення: 12.10.2018).